

Conversa amb Pierre Trudel

Gemma Domènech

Pierre Trudel és autor de l'obra *Droit du cyberspace* (1997, edicions Thémis). Professor al Centre de Recerca de Dret públic (CRDP) de la Universitat de Montreal (Canadà), desenvolupa la seva activitat de recerca i ensenyament a les àrees de la Teoria del Dret, les llibertats públiques, els Drets fonamentals de la societat de la informació, la propietat intel·lectual, el Dret de la informació i de la comunicació. Ha col·laborat amb diversos grups de treball per impulsar el desenvolupament de la premsa lliure a l'Àfrica oriental i ha participat com a membre de la Comissió sobre l'Estat General de la Comunicació a Nigèria, amb l'objectiu de dissenyar les lleis de premsa i mitjans audiovisuals d'aquest país.

Gemma Domènech (G.D.). En el seu llibre sobre *el dret del ciberespai*, ens parla de la necessària redefinició de la concepció de *dret*. Una redefinició de les normes en el ciberespai que es manifesta, entre altres, per un desplaçament de la sobirania de l'Estat. Què vol dir amb això? És el mercat qui assoleix la sobirania actualment pròpia a l'Estat?

Pierre Trudel (P.T.). En cap cas el mercat substitueix l'Estat. Només hi ha un cert desplaçament de la seva sobirania. Si sobirania implica poder d'un que no està sotmès a cap altre, aleshores és evident que el nou entorn (el ciberespai) comporta un desplaçament de la sobirania actualment definitiva de l'Estat. Els usuaris i les infraestructures (la tècnica) assoleixen un determinat poder que l'Estat haurà de tenir en compte a l'hora d'actuar en el ciberespai.

G.D. En tot cas, vostè afirma tot seguit que la veritable pregunta no és tant *quin* és el rol de l'Estat, sinó el del dret. Per què?

Gemma Domènech és professora associada del Departament de Dret Administratiu i Dret Processal de la Universitat de Barcelona, en la qual imparteix les assignatures de Regulació de les Telecomunicacions, Audiovisual i Internet i de Dret Comunitari. Especialitzada en dret comparat en els àmbits de les telecomunicacions i l'audiovisual, forma part del cos tècnic del Consell de l'Audiovisual de Catalunya.

P.T. Perquè en el món d'Internet cal menys Estat i molt de dret. En l'elaboració del dret del ciberespai haurien de participar-hi els titulars de la sobirania que abans parlàvem: l'Estat, però també els usuaris i les infraestructures. La reglamentació de la *infoestructura* comporta la redefinició dels espais de referència. Implica la mutació dels paràmetres segons els quals es construeix la legitimitat del dret. La digitalització implica l'existència d'un espai virtual: el ciberespai. I aquest, resultant de l'entorn xarxa, no és equiparable a l'espai físic: les estructures que l'integren es defineixen amb altres criteris. Reconstruir les actuacions dels individus en funció del lloc físic on es troben, en els entorns electrònics, no funciona. En alguns casos serà del tot impossible. De fet, per a alguns aquest és un dels avantatges d'Internet. Aquesta "deslocalització dels individus" és el que busquen aquells que defineixen i postulen l'entorn electrònic com a espai geopolític, diferent i autònom. Davant de tot això, per tant, si parlem del dret del ciberespai, el que caldrà de veritat cercar serà, potser, no

tant quin és aquest dret, sinó el seu paper. I, en tot cas, quin és el dret més eficaç.

G.D. Quin és aquest dret eficaç per a Internet? Quina és la forma d'intervenció vàlida envers la xarxa?

P.T. Un dret en *réseau*. Un dret que es creï a partir de la concepció de l'àmbit en què s'haurà d'aplicar: la xarxa. Només pot ser un dret que s'adapti a les característiques del ciberespai.

Les tecnologies de la informació modifiquen els paradigmes del dret. Les formes d'intervenció i les tècniques d'emissió de dret també es modifiquen. Als Estats s'hi afegeix la xarxa (infraestructures/tècnica) i les pràctiques dels actors que contribueixen al seu desenvolupament. El repte és revisar, tenint en compte el context ciberespai, que justifica l'existència de dret així com les tècniques per les quals s'expressa.

Amb Internet, el dret més efectiu és aquell que aporta una solució als obstacles o dificultats a què han de fer front els usuaris. Aquests, en el nou entorn, tenen la possibilitat d'escollir el dret que se'ls aplicarà. El repte és proposar un marc jurídic previsible i vàlid. Un dret negociat amb els agents implicats en el desenvolupament d'aquesta xarxa, transversal i, evidentment també, amb capacitat de ser pactat a nivell internacional. Cal multiplicar els esforços per tal de poder arribar a trobar els mecanismes per protegir els valors fonamentals, els quals no els fa variables la tecnologia, sinó que són propis a tota societat independent de la tecnologia que utilitzin per relacionar-se, sigui física o virtual.

En aquest nou espai, la regulació, el dret, no es pot concebre simplement com a permissions i prohibicions. Cal partir d'una concepció del dret com a conjunt de solucions a les necessitats dels usuaris. I en aquest sentit, fomentar i afavorir el desenvolupament de mecanismes d'arbitratge en línia o codis de conducta.

G.D. Però aquests mecanismes d'arbitratge o codis de conducta serien fruit exclusivament de l'autoregulació del sector? I quin és el paper de l'Estat en tota aquesta nova concepció del dret, entenent per dret el conjunt de normes que s'apliquen a una determinada relació. De què parlem, d'autoregulació o de coregulació?

P.T. La percepció o voluntat de molts és que el ciberespai

no sigui un espai regulat, que no tingui dret, i que no tingui Estat. El que caldrà serà veure si aquesta percepció es podria convertir en real. Al meu entendre: no. Aquests que defensen la no-regulació d'Internet saben que tota relació necessita unes regles, unes normes de funcionament. La diferència és que creuen que només els actors o usuaris són els legítims per aprovar les normes de conducta o relació. Torno a insistir en aquest punt: el que cal és modificar les concepcions o percepcions, en aquest cas, del dret del ciberespai. En bona part, el dret es construeix a partir de les representacions que ens fem del que és social o de la realitat. L'entorn virtual, a més, també modifica les percepcions dels riscos "o perills" que comporta.

El paper de l'Estat, doncs, es justifica. Però aquest ha de modificar la seva percepció del dret. Cal concebre el dret com un conjunt de normes "aprovaes" per tots els implicats (un dret en xarxa, interrelacionat; l'Estat inclòs) i no com un dret jeràrquic, no com conjunt de normes que l'Estat imposa a la societat. La societat (els usuaris) i la tècnica de relació (les xarxes, les infraestructures) han de participar conjuntament amb l'Estat en la creació d'aquest dret per regular Internet.

Ens referim a autoregulació, però també a coregulació.

G.D. I com funciona aquesta coregulació? Com s'adopten les normes per part de tots els implicats? Es modifiquen els "espais" on s'aproven les normes?

P.T. No, en cap cas. El que es modifica és la influència i l'abast de cadascuna de les actuacions en l'adopció de normes. De fet, això ja és així, tot i que no es percep. M'explico. Cada cop més, les normes adoptades pels Estats tendeixen a establir els resultats a obtenir. Les lleis determinen el que ha de succeir i deixen que els actors s'organitzin, i eventualment aprovin normes de funcionament, per tal d'assolir l'objectiu imposat per la llei. Els usuaris són els que defineixen com ha de succeir.

G.D. Vostè ens parla dels diferents *pols de normativitat* a Internet i la seva interrelació necessària. Entenc que pol de *normativitat* equivaldria a 'actor amb capacitat d'aprovar normes de regulació d'Internet'; és a dir, per aprovar el dret d'Internet. Quins són?

P.T. Al meu entendre, hi ha tres *pols de normativitat*: l'Estat, els usuaris i la tècnica. Pel que fa a l'Estat, crec que ja he

insistit massa en el seu paper. El segon, els usuaris, són a l'origen del que anomenem *lex electronica*: el dret resultant de les pràctiques contractuals, dels usos d'Internet. Una mena de *corpus anacional* que estableix unes normes a seguir pels usuaris d'Internet, independentment de les lleis aprovades pels Estats. I el tercer *pol de normativitat* serien aquelles normes que deriven de la tècnica. La tècnica permet i prohibeix coses. Per tant, tot i no ser una norma, té els mateixos efectes. La interrelació dels tres *pols de normativitat* contribueix a crear el dret del ciberespai.

G.D. Aquesta interrelació és la necessària perquè el dret del ciberespai esdevingui un dret eficaç i, per tant, amb legitimitat?

P.T. Sí. Hem comentat que el dret ha de ser eficaç i, per tant, adaptable al medi a regular. Quan parlo d'aquesta interrelació, em refereixo al fet que si la xarxa té enllaços, el dret a aplicar també ha d'estar construït a partir d'enllaços i interfícies. Cadascun dels actors a Internet ha de gestionar les seves pròpies responsabilitats.

G.D. Situem-nos en els àmbits específics als quals caldria aplicar aquest dret. I, en concret, en l'àmbit de l'audiovisual. El dret de l'audiovisual existent és adaptable al nou entorn de difusió? Em refereixo a normes com ara les relatives als sondejos electorals, als temps d'aparició de les personalitats polítiques, al pluralisme polític, a l'establiment de franges horàries de protecció de menors, límits de temps de publicitat, etc. Com creu que podem adaptar un dret aplicable a un entorn de comunicació pública a un entorn considerat de comunicació privada, tot i que Internet també és un espai públic de comunicació. Complex, no?

P.T. Sí, és complex. I més, si, com hem pogut comprovar al llarg de la nostra conversa, les discussions estan encara, malgrat tot, en un estadi massa "filosòfic". En la concepció mateixa del Dret.

Diffícilment podrem donar resposta al que em pregunta si encara no hem resolt la qüestió relativa a quin és el dret d'Internet, independentment de l'àmbit concret a regular. Si li serveix d'exemple, al meu país, al Canadà, l'autoritat de regulació de l'audiovisual, la CRTC (Conseil de la Radiodiffusion et des Télécommunications Canadiennes), va optar per promoure el desenvolupament d'Internet i va decidir l'exempció dels serveis de televisió i ràdio difosos

per Internet de l'aplicació de les normes aplicables a aquests mateixos serveis prestats fora de la xarxa (els mitjans o serveis convencionals). La qüestió, per tant, no era si era aplicable o no el dret de l'audiovisual vigent, sinó quina era la prioritat.

G.D. I la legitimitat, en aquest cas, quina era?

P.T. L'eficàcia de la norma. Va prevaldre la necessitat de desenvolupar la xarxa i la societat de la informació. A més, les activitats exemptes eren marginals, i calia promoure, també, l'experimentació. Els seus arguments eren: si volem que hi hagi contingut canadenc a la xarxa no podem reglamentar d'inici, hem de veure com es produiran aquests serveis, com seran. Després ja veurem com adaptem les normes a aplicar. En tot cas, a més, el dret penal és aplicable. Els que cometin delictes seran perseguits per la llei. Cal tenir en compte, a més, que no és un difusor convencional. S'identifica fàcilment? Quin és el lloc d'establiment? Quina és la norma aplicable? Són preguntes que es van formulant. Hi ha encara un altre factor a tenir en compte: el fenomen de la personalització dels usuaris, que esdevenen actor i consumidor; i dels serveis, no seria aleshores comunicació privada? Sincerament, en l'estadi actual de desenvolupament de la xarxa i de les reflexions, el debat resta obert. Cal veure com es desenvoluparan els usos d'Internet.

G.D. Així, doncs, el que cal és promoure el desenvolupament de la xarxa i després ja veurem quin és el dret a que cal aplicar?

P.T. Efectivament. Si no hi ha ús, no hi ha realitat social a regular i, per tant, val més que no hi hagi un nou dret a aplicar. S'han de preveure altres tipus de mesures. Cal optar per altres concepcions i percepcions de la societat i del dret per tal de poder començar a crear-ne un de nou.

G.D. El Consell de l'Audiovisual de Catalunya, conjuntament amb altres autoritats de l'audiovisual i la Comisión del Mercado de las Telecomunicaciones (autoritat de regulació de les infraestructures de telecomunicacions a l'Estat espanyol) han creat una Agència de Qualitat d'Internet (IQUA) amb l'objectiu de promoure el desenvolupament de la xarxa, sobre la base de garantir-ne la seva qualitat i actuar com a plataforma d'expressió i

col·laboració entre els diferents agents que operen a Internet. Creu que és pot parlar de qualitat d'Internet? És pot definir? I, en tot cas, qui té l'autoritat/legitimitat per garantir-la?

P.T. Evidentment que trobo aquesta iniciativa molt encertada. Sempre he defensat que més val millorar el contingut que no pas suprimir-lo.

Definir la qualitat: crec que és una falsa qüestió. Ens portaria a l'àmbit de l'eterna discussió, és un parany. Garantir la qualitat implica promoure la millora de les coses, i això és bo. Més diàleg, no és quantitat, és qualitat.

Promoure el diàleg és garantia d'una regulació horitzontal, negociada. I compatible, per tant, amb la nova concepció del dret que defensem. Buscar el dret que organitzi aquest diàleg ha de partir de la necessitat de conciliar les idees/percepcions aparentment divergents: conciliar concepció no jeràrquica i llibertat d'expressió. Tot ens porta a una regulació difícil, no es pot ser absolutista. Però sí realista.